

Gesant van die mispels en *In die stille agterkamer* bevat ekfrastiese gedigte wat geïnspireer is deur 12 en 14 skilderye van onderskeidelik die Nederlandse skilders Adriaen Coorte en Jan Mankes. Telkens word die Afrikaanse gedigte vergesel deur Nederlandse vertalings van Henda Strydom en Van Niekerk.

Die Afrikaanse poësie ken verskeie ekfrastiese gedigte—dikwels bepeinsende reaksies op en inlewings in visuele kunswerke. Hier dink 'n mens aan gedigte van Johan van Wyk, Johann de Lange, Antjie Krog en Fourie Botha, om enkeles te noem.

Marlene van Niekerk se twee bundels onder bespreking is sterk emotiewe, inlewende beskrywings van die onderskeie kunswerke, gevolg deur gedetailleerde besinnings: oor die werk self, die ontstaan daarvan, oor die betrokke kunstenaar se agtergrond en habitus. Dikwels betrek die besinnings ook die liriese subjek se persoonlike konteks en geskiedenis.

Beide kunstenaars het teen die agtergrond van oorlog gewerk: Coorte met die oorlog rondom die Spaanse troonopvolging in die nabyheid en Mankes met die Eerste Wêreldoorlog rondom hom. En beide het gewoon voortgegaan om kuns te skep, sonder om die geweld rondom hulle in hul werke te betrek. In die "Nawoord" tot *In die stille agterkamer* word Mankes se werk soos volg getipeer: "Die ingetoë werk van Mankes verteenwoordig één moontlike respons van kunstenaars op roerige tye: afsondering, tegniese inspanning, 'n verlangsaamde maakproses en emosionele fokus. In sy werke word

Gesant van die mispels. Gedigte by skilderye van Adriaen Coorte ca. 1659–1707.

Marlene van Niekerk. Human & Rousseau, 2017. 63 pp. ISBN 978-0-7981-7655-2.

In die stille agterkamer. Gedigte by skilderye van Jan Mankes 1889–1920.

Marlene van Niekerk. Human & Rousseau, 2017. 67 pp. ISBN 978-0-7981-7654-5.

DOI: [dx.doi.org/10.17159/2309-9070/tvl.v.55i2.5295](https://doi.org/10.17159/2309-9070/tvl.v.55i2.5295)

die teenstrydighede van sy tyd nie getematiseer of bevoorgrond nie, maar op 'n geordende wyse 'opgelos' via 'n aandagtige, skilderkunstige behandeling van die oppervlakke van alledaagse voorwerpe" (63).

Coorte se werke word weer in die Nawoord tot *Gesant van die mispels* beskryf as "beskeie en intiem. Die beskeidenheid betref nie net die onderwerpe nie—steeds enkele eksemplare van groente of vrugte—maar ook skaal en materiaal. [...] Die werke boei deur die effek van miniaturisering en die vreemde, verstilde ligval oor geïsoleerde vorms teen 'n sterk verdonkerde agtergrond. Coorte slaag daarin om deur koel, presiese en niksverklappende vakmanskap die geheimsinnige outonomie van gewone dinge sigbaar te maak" (59). In die laaste gedig in hierdie bundel stel die liriese subjek ook: "Met 'n jaloers-ekfrastiese / gebaar hou ek jou voor as meester van beson- / derhede te midde van misbaar" (*Gesant* 54).

Vanuit beskouings van en besinnings oor die "alledaagse voorwerpe" en "gewone dinge" kom telkens vernuftige, aangrypende gedigte met sterk slotte tot stand. Vergelyk die gedig gebaseer op Coorte se skildery *Een Wan Li-kom met aardbeien* (1704) waarin verskeie kreatiewe prosesse mekaar oorvleuel:

Jou skilderslig het niks te make met son,
met skreef of hort of venstergat, dit is nie
van die dag gemaak, of in warmte
gedoop, maar gedep met iets beskouliks,
of, eerder, daarin vasgehou—'n koel
omarming van iets volledig onomarmbaars,
die pleroma van bewoning, die wonder-

baarlike daarvan—'n kommetjie met vrugte
volgestapel, rustend op 'n blad, met daarin
vervat 'n onlangse geskiedenis van gebuk-
kend

tuur en soek, 'n arm laag tussen die ranke
ingestrek, drie vingerpunte saamgerond
in sinlike verwagting, oë met die kleur
van rypheid ingeprent. Altyd daal die skyn
gestadig uit die regter- of die linkerkant,
maar is nie nader te bepaal, en tref die
aarbeie

en porselein, die twee gestipte kalwers
van die ree, met 'n bestendige gelatenheid.
Sonderling verwant, dié gloed, aan die soort
vlag wat digters onder aandrang van hul
bloed onsigbaar na die ondermaanse dra—
die stok en tou en lap wat hulle altoos
sprokkel

uit die puin, en elke keer weer insteek,
vastrap, hys, ontbondel, opdat dit skoks-
gewyse uit die kreukel val en in die weedom
stil bly hang, 'n vlinder pas ontpop, en kierts-
regop, die klein wit vrede van die woord—
wildeaarbeibloom.

Mankes se skildery *Parellhoen* (1917) word weer uiters klank- en beeldryk vertolk, met die liriese subjek se konteks asook die eietydse politiek wat saampraat:

Hierdie skilder, poelpetaat, wat in jou kop
'n bergtop sien, in jou pluim 'n wildernis
waarop hy nag en sterre kwas—hy wis
nie wat

hy alles aan die doene was. Vanoggend
toe ek, aangedaan deur jass-musiek van
Dollar

Brand, jou gly-pas repeteer, sien ek
skielik Leeukop, kry ek die reuk van reën
op bloekomblare, hoor ek vingertikke
op 'n gellingkan en toe 'n warm hael van

munte
 in my bors, klippe, slae, oproerskote.
 Dis één olifantgeraaskal, daardie vader-
 land
 van my, één gelieg en raserny, ongestelp
 sedert die bloed en magtelose hulpgeroep
 van slawe. Droewe Kaap van dooie siele
 waar net die andersmaak van saksofone
 ons ooit kan lei oor striemende verskille;
 heem van landgenote, weggevlugtes,
 hul wat sleutels sonder deure in die bosak
 dra, en altyd hierdie ballingklanke sal
 herken—in Dublin, Frankfurt, Amster-
 dam—
 die blues wat bresse in die borsbeen
 slaan, 'n walvispluim verlange uit die
 keelgat
 blaas. Woza Mntwana! Karnuffel daardie
 oliekan-
 met-polkadots-orke, laat loop jou jazz
 hier in my gellingdrom, die geel van jou
 simbale
 oor my kis. Die kans is, ek word eendag
 hierdie kant begrawe met jou triole
 op my steen, 'n broeis-kreoolse aardetaal
 van windblou wildehoender-lelle
 en 'n klein, regop hanekam
 van troos.

Die Nederlandse vertalings lewer dik-
 wels nuwe nuanses op, vergelyk die
 twee gedigweergawes van Coorte se
Vier abrikozen op een stenen tafel (1698),
 die variasies op die Eurydice-beeld in
 die gedig oor *Stilleven met asperges* (1699),
 “kyker” teenoor “kunstliefhebber” in die
 gedig oor *Druiventros* (1705), “'n grypsel
 ou tabak” teenoor “pruimtabak” in die
 gedig oor *Vanitasstilleven in een nis* (1688)
 en “speel” teenoor “sluizen” in die ge-
 dig oor Mankes se skildery *Lijster op tak*
 (1910), om enkele variante aan te toon.
 'n Vergelyking tussen die Afrikaanse en
 Nederlandse tekste verlang 'n afsonder-
 like studie.

Beide bundels bevestig Marlene van
 Niekerk se statuur as uiters fynsinnige
 waarnemer en briljante vertolker van
 intieme beelde.

Human & Rousseau kan gelukkigwens
 word met hul pragtige uitgewes van die
 bundels.

Henning Pieterse

PieterseHJ@ufs.ac.za

Universiteit van die Vrystaat

Bloemfontein